

Vad kostar olika sjukdomar?

– sjukpenningkostnaderna fördelade efter sjukskrivningsdiagnos

Sammanfattning

Rörelseorganens sjukdomar och psykiska sjukdomar står för sammanlagt 59 procent av sjukpenningkostnaderna. Sjukpenningkostnaderna för rörelseorganens sjukdomar var år 2001 uppskattningsvis 14,3 miljarder kronor. De psykiska sjukdomarna kostade omkring 8,4 miljarder i sjukpenning. Av övriga stora sjukdomsgrupper stod skador och förgiftningar för 2,8 miljarder samt cirkulationsorganens sjukdomar för 2,3 miljarder kronor i sjukpenning.

Den enskilt största diagnosen är ryggvärk som står för nästan elva procent av de totala sjukpenningkostnaderna. Andra sjukdomar som enskilt står för en stor del av sjukpenningkostnaderna är depressioner, stressreaktioner, muskelvärk, ångestsyndrom, utbrändhet, diskbråck, disksjukdomar i halskotpelaren samt olika ledsjukdomar.

I serien RFV REDOVISAR publicerar Riksförsäkringsverket kortare sammanställningar av resultat från

- försäkringsanalyser
- uppföljningar

Försäkringsanalys går ut på att kontinuerligt och systematiskt samla in, sammanställa och analysera data om de olika förmånerna inom socialförsäkringen.

Publiceringen sker endast på nätet.

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter.
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar.
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer.
RFV Analyserar	Resultat av utrednings- och utvärderingsarbete.
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget, uttalande om verkets åsikt i olika frågor och framställningar till regeringen.
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.
RFV Redovisar	Försäkringsanalyser och rapporter av mer begränsad omfattning.

Inledning

Kostnaderna för ohälsan har fortsatt att öka under år 2002

Från januari 1997 till januari 2002 har antalet sjukskrivna ökat från 134 000 till 300 000. Av de sjukskrivna är i dag 63 procent kvinnor och 37 procent män. En viss avmattning i ökningstakten har kunnat noteras men de sjukskrivna återgår alltmer sällan i arbete. I januari 1997 pågick 45 000 sjukskrivningar med en varaktighet på över ett år. I januari 2002 hade den siffran ökat till 116 000 sjukskrivningar. Av kvinnorna hade 75 000 och av männen hade 41 000 varit sjukskrivna i mer än ett år. Antalet nybeviljade förtidspensioner och sjukbidrag under perioden januari till mars 2002 var omkring 15 000 vilket är en ökning med 18 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Mellan 2000 och 2001 ökade sjukpenningkostnaderna med drygt 19 procent och uppgick 2001 till 38,4 miljarder. Under samma period ökade kostnaderna för förtidspension och sjukbidrag med fem procent till 50,2 miljarder kronor.

Andelen psykiska diagnoser ökar

I en tidigare studie konstaterades att de sjukskrivningar på grund av psykiska sjukdomar och besvär har ökat kraftigt under senare år.¹ Mellan 1999 och 2000 ökade andelen sjukskrivna längre än 60 dagar med psykiska sjukdomsbesvär från 18 till 23 procent. Troligtvis finns det ett samband mellan denna utveckling och de indikationer på negativa förändringar i den psykosociala arbetsmiljön som rapporteras ha skett under 1990-talet.²

Diagnosen utbrändhet har också varit uppmärksammas under de senaste åren. Det är emellertid fortfarande en relativt liten del av de långtidssjukskrivna, det vill säga sjukskrivna 60 dagar eller längre, som får diagnosen utbrändhet. Av de långvarigt sjukskrivna fick tre procent denna diagnos under 2000. Totalt innebär det att sjukdomar som berör den psykiska hälsan står för minst 26 procent av de långvariga sjukskrivningarna. En tidigare studie har också visat att de psykiska besvären är relativt sett vanligare inom olika typer av akademikeryrken.³

Att de psykiska besvären ökar i snabbare takt innebär att de fysiska diagnoserna minskar relativt sett, även om också de ökar mycket i antal. Andelen långtidssjukskrivna kvinnor med sjukdomar i rörelseorganen har minskat från 40 procent år 1999 till 37 procent år 2000. Rörelseorganens sjukdomar är också betydligt vanligare inom arbetaryrken.⁴ Bland männen har i stället cirkulationsorganens sjukdomar minskat från 10 till 7 procent.

---

¹ *Långtidssjukskrivna – diagnos, yrke, arbetsgivare och återgång i arbete. En jämförelse mellan 1999 och 2000.* RFV Redovisar 2001:11.

² Se t.ex. Bäckman O & Edling C (2000) *Arbetsmiljö och arbetsrelaterade besvär under 1990-talet* i Marklund S (red.) *Arbetsliv och hälsa 2000*.

³ *Långtidssjukskrivningar för psykisk sjukdom och utbrändhet – Vilka egenskaper och förhållanden är utmärkande för de drabbade?* RFV Analyserar 2002:4.

⁴ *Ibid.*

Sjukpenningkostnaderna för olika sjukdomar varierar

Att sjukpenningkostnaderna varierar för olika typer av åkommor beror något förenklat på tre olika faktorer: 1) Sjukskrivningens längd och antal ersatta sjukdagar i sjukfallet, 2) Storleken på sjukersättningen per dag och 3) Antalet ersättningsfall. Vissa sjukdomar är mer svårartade och ger mer långvariga sjukskrivningar än andra. Exempelvis har olika cancersjukdomar och hjärt- och kärlsjukdomar lägre sannolikhet för friskskrivning än andra sjukdomar. Däremot sker återgång i arbete relativt snabbt vid lättare sjukdomar såsom förkylning och influensa.⁵ Sjukdomsmönstret varierar också över olika grupper på arbetsmarknaden, t.ex. mellan kvinnor och män och mellan olika socioekonomiska grupper såsom arbetare och tjänstemän. Eftersom också lönerna varierar på motsvarande sätt innebär detta i sin tur att den genomsnittliga sjukersättningen per dag varierar för olika sjukdomar. Antalet sjukskrivningar per sjukdomsorsak varierar likaså. Betraktas också sjukfrånvaro kortare än 15 dagar är den vanligaste sjukskrivningsorsaken olika besvär i andningsorganen såsom förkylning och influensa. Sådana åkommor går också vanligtvis över inom en vecka. För sjukskrivningar som varar mer än två veckor är det i stället rörelseorganens sjukdomar som dominerar, främst problem i rygg, nacke och axlar.⁶

En analys av sjukpenningkostnaderna för olika sjukdomar

Riksförsäkringsverket genomför sedan år 2000 årligt återkommande studier om sjukskrivningar och rehabilitering under namnet RFV-LS.⁷ Ett av huvudsyftena med RFV-LS är att göra det möjligt att kontinuerligt studera sjukskrivningar och rehabilitering. Bland annat innehåller undersökningen uppgifter om sjukskrivningsdiagnos som är en uppgift som hittills inte registrerats i sjukförsäkringsregistren. Syftet med denna rapport är att redovisa sjukpenningkostnaderna fördelade på olika sjukskrivningsdiagnoser.⁸

De studerade sjukfallen är ett slumpmässigt urval om 8 500 ärenden som påbörjades de två första veckorna i februari 1999 respektive 2000. Sedan 1992 gäller två veckors sjuklöneperiod som betalas av arbetsgivaren vilket hittills inneburit att det saknats tillförlitliga uppgifter och korttidssjukfrånvaro för anställda. Analysen omfattar därför endast sjukpenning för sjukskrivningar 15 dagar eller längre och ger därför enbart en bild av kostnaderna för sjukpenning inom den allmänna försäkringen.

Vilka är de samhällsekonomiska kostnaderna för olika sjukdomar?

Denna studie gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av kostnaderna för ersättning vid sjukfrånvaro för olika sjukdomar, eftersom kostnaderna för korttidssjukfrånvaro inte ingår. Inte heller ger studien en fullständig bild

---

⁵ Se t.ex. RFV Redovisar 1995:10 eller 1996:14.

⁶ Se *Sjukfrånvarons diagnoser och avslutningsanledningar 1990*. RFV Redovisar 1996:3.

⁷ LS står för långvarig sjukskrivning.

⁸ Med sjukpenning avses i denna studie sjukpenning, rehabiliteringspenning, förebyggande sjukpenning eller arbetsskadesjukpenning. Vanlig sjukpenning är den helt dominerande ersättningsformen i sjukskrivningarna.

av samhällets totala kostnader för ersättning vid sjukdom och arbetsförmåga för olika typer av åkommor. Sjukdomarna orsakar också vårdkostnader, kostnader för sjukbidrag och förtidspensioner samt kostnader för produktionsbortfall.⁹ Få försök har gjorts att uppskatta de samhällsekonomiska kostnaderna av olika sjukdomar i Sverige.¹⁰ Men trots att föreliggande studie endast ger en partiell bild av de totala kostnaderna för olika sjukdomar ger den ändå en god indikation på vilka åkommor som leder till stora kostnader för samhället. Eftersom sjukpenningkostnaderna svarar för en stor del av samhällets kostnader för olika sjukdomar är det i sig angeläget att redovisa dessa kostnader enskilt.

Vad kostar olika sjukdomar?

Här redovisas sjukpenningkostnaderna fördelat på de 21 grupper av sjukdomar (diagnoskapitel) enligt den internationella klassifikationen av sjukdomar ICD-10.¹¹ Sjukpenningkostnaderna redovisas också för de 25 enskilda sjukdomar som står för störst andel av sjukpenningkostnaderna. De uppgifter som redovisas är bland annat *andelen av utbetald sjukpenning*, *genomsnittlig utbetald sjukpenning* (total ersättning under sjukfallet), *genomsnittlig kalenderdagsberäknad sjukpenning* (ersättningen per dag) samt *genomsnittligt antal ersatta dagar netto* (partiellt ersatta dagar omräknade till heldagar). Hur dessa uppgifter beräknats framgår av Bilaga I.

Sjukpenningkostnaderna fördelade på diagnoskapitel

I Tabell 1 redovisas sjukskrivningarna och kostnaderna för dessa uppdelat på diagnoskapitel. Sjukdomar i rörelseorganen svarar för omkring en tredjedel av alla sjukskrivningar som blir mer än två veckor långa. Olika psykiska åkommor är den näst vanligaste sjukskrivningsorsaken och står för omkring 15 procent av sjukskrivningarna. En tiondel av sjukskrivningarna över 14 dagar utgörs av andningsorganens sjukdomar. När det gäller lite längre sjukskrivningar för denna typ av åkommor är det dock inte vanliga förkylningar som dominerar utan mer allvarliga tillstånd såsom astma, influensa, övre luftvägsinfektioner och lunginflammationer. Skador och förgiftningar svarar också för en relativt stor del av sjukskrivningarna, cirka nio procent. Här är det i första hand olika skador på rörelseorganen såsom nackskador (t.ex. whiplash) och frakturer på fot- eller handleder, underben m.m. som är mest vanligt förekommande.

---

⁹ Sjukpenningkostnaderna kan också ses som ett ungefärligt mått på kostnaderna för produktionsbortfallet. Troligtvis är dock detta en underskattning eftersom sjukförsäkringen bland annat endast ersätter 80 procent av inkomsten och att ersättningen är maximerad till 7,5 prisbasbelopp samt att de första 14 dagarna ersätts av arbetsgivaren.

¹⁰ Ett undantag är en studie av Lena Jacobsson & Björn Lindgren: *Vad kostar sjukdomarna? Sjukvårdskostnader och produktionsbortfall fördelat på sjukdomsgrupper 1980 och 1991*. Socialstyrelsen 1996.

¹¹ *Klassifikation av sjukdomar och hälsoproblem 1997*. Systematisk förteckning. Svensk version av ICD-10. Socialstyrelsen.

I Tabell 1 framgår också att de två stora diagnosgrupperna också är upphovet till huvuddelen av sjukpenningkostnaderna. Rörelseorganens sjukdomar och psykiska sjukdomar svarar totalt för 59 procent av sjukpenningkostnaderna men endast 47 procent av sjukskrivningarna. Det beror framför allt på att sådana sjukskrivningar generellt sett är mer långvariga. Motsatt förhållande gäller för andningsorganens sjukdomar där sjukskrivningarna oftast avslutas inom en månad. Därför svarar denna sjukdomsgrupp endast för tre procent av sjukpenningkostnaderna trots att antalet sjukskrivningar för denna typ av åkommor är stort.

Tabell 1 Andel av sjukskrivningarna (fall) och utbetald sjukpenning samt uppskattad sjukpenningkostnad, för sjukskrivningar 15 dagar eller längre, per sjukskrivningsdiagnos (Kapitel)

Diagnoskapitel (I–XXI)		Andel av sjukskrivningarna %	Andel av utbetald sjukpenning % ^a	Uppskattad sjukpenningkostnad 2001 mkr ^b
I	Infektioner	1,8	0,7	276
II	Tumörer	2,4	4,4	1 672
III	Sjukdomar i blod och blodbildande organ samt vissa rubbningar i immunsystemet	0,3	0,3	100
IV	Sjukdomar i endokrina systemet och ämnesomsättningssjukdomar	1,4	1,6	598
V	Psykiska sjukdomar	14,7	21,8	8 361
VI–VIII	Sjukdomar i nervsystem och sinnesorgan	4,4	4,0	1 530
IX	Cirkulationsorganens sjukdomar	4,3	6,1	2 321
X	Andningsorganens sjukdomar	10,5	3,0	1 139
XI	Matsmältningsorganens sjukdomar	3,9	2,1	792
XII	Hudsjukdomar	1,2	1,2	459
XIII	Rörelseorganens sjukdomar	32,2	37,2	14 274
XIV	Sjukdomar i urin och könsorganen	2,6	0,9	342
XV	Graviditetskomplikationer	3,7	2,2	856
XVI	Vissa perinatale tillstånd	0,4	0,3	123
XVII	Medfödda missbildningar	0,2	0,2	76
XVIII	Symptom	3,6	2,5	974
XIX	Skador och förgiftningar	9,2	7,4	2 850
XXI	Faktorer av betydelse för hälsotillståndet, varav:	3,2	4,2	1 610
	– Utbrändhet	1,6	2,8	1 077
Total		100,0	100,0	38 354

^a Sjukpenning inom det första sjukskrivningsåret. Uppskattad sjukpenningkostnad för sjukskrivningar 15 dagar eller längre under antagandet att diagnosfördelningen 1999/2000 och 2001 är lika och att längre sjukfall inte nämnvärt påverkar kostnadsfördelningen.

^b Totala kostnaden för sjuk- och rehabiliteringspenning var 38 354 mkr år 2001 exkl. ålderspensionsavgift. Av dessa utgjorde 36 693 mkr kostnader för sjukpenning. Källa: RFV budgetunderlag 2003–2005.

Omräknat i reda pengar var sjukpenningkostnaderna för rörelseorganens sjukdomar omkring 14,3 miljarder kronor. De psykiska sjukdomarna kostade omkring 8,4 miljarder i sjukpenning, se Tabell 1. Därefter kommer i storleksordning skador och förgiftningar som kostade 2,8 miljarder och cirkulationsorganens sjukdomar med 2,3 miljarder i sjukpenningkostnad år 2001.¹²

Genomsnittlig sjukpenning och antal ersatta dagar per diagnoskapitel

Som tidigare nämnts beror de totala sjukpenningkostnaderna på antalet ersatta sjukdagar, storleken på dagersättningen och antalet ersättningsfall. I Tabell 1 kunde vi konstatera att rörelseorganens sjukdomar, de psykiska sjukdomarna, andningsorganens sjukdomar samt skador och förgiftningar, står för en stor andel av sjukskrivningarna vilket är liktydigt med ett stort antal ersättningsfall för sådana sjukdomsorsaker. Den genomsnittliga kostnaden kan dock vara hög utan att totalkostnaden för en viss typ av åkommor är särskilt hög. Det kan dels bero på att den sjukpenninggrundande inkomsten är hög bland de som drabbas av sjukdomen och/eller att sjukskrivningen ofta blir mer långvarig. Ett ökat antal sjukskrivningar för sådana sjukdomar ökar då de totala sjukpenningkostnaderna kraftigare än om ökningen sker för sjukdomar med lägre genomsnittlig sjukersättning per sjukskrivning.

Några belysande typexempel är sjukskrivningar inom gruppen andningsorganens sjukdomar, t.ex. influensa eller övre luftvägsinfektion, som per sjukfall inte genererar så höga kostnader eftersom sannolikheten för snabb återgång i arbete är hög. Däremot är sjukpenningkostnaderna per sjukfall mycket höga inom t.ex. gruppen cancersjukdomar (tumörer) och för den nya diagnosen utbrändhet. Den genomsnittliga kostnaden per sjukskrivning för tumörer är 60 300 kr och för utbrändhet 57 200 kr, se Tabell 2. Den höga kostnaden per fall beror dels på att dessa sjukdomar ger långvariga sjukskrivningar, tumörerna i synnerhet, och att de som sjukskrivs har höga inkomster, utbrända i synnerhet.¹³ För tumörerna är det genomsnittliga antalet ersatta dagar 139 jämfört med 81 för alla sjukdomar. Den genomsnittliga ersättningen per dag är för utbrända 465 kronor jämfört med 412 för alla sjukdomar.

Gruppen psykiska sjukdomar genererar också höga kostnader per sjukskrivning, framför allt på grund av att dessa sjukskrivningar blir långvariga. I genomsnitt ersätts 115 dagar, vilket innebär halvårslånga sjukskrivningar.¹⁴ Också cirkulationsorganens sjukdomar, t.ex. hjärtinfarkt och kärl

¹² Eftersom endast sjukpenningkostnader inom det första sjukskrivningsåret ingår i beräkningarna är de uppskattade sjukpenningkostnaderna i tabell 1 sannolikt en underskattning för sjukdomar med långvarigare sjukskrivningar och således också en överskattning för sjukdomar med kortare sjukskrivningar. De diagnoskapitel med högst andel pågående sjukskrivningar efter ett års sjukskrivning är kapitel II, V, IX och XIII.

¹³ I RFV Redovisar 2002:4 (*Långtidssjukskrivningar för psykisk sjukdom och utbrändhet*) konstaterades att utbrändhet är relativt sett vanligare inom akademikerkyrken.

¹⁴ Median är ett bättre centralmått än aritmetiskt medelvärde för att beskriva den genomsnittliga sjukfallslängden. Här används dock medelvärde eftersom syftet är att belysa de faktorer som genererar höga sjukpenningkostnader.

kramp kostar mycket per sjukskrivning, 45 800 kr, jämfört med i genomsnitt 32 700 för alla sjukdomar. Sådana sjukdomstillstånd brukar bli långvariga och drabbar ofta personer med relativt höga inkomster. Den allra största diagnosgruppen, rörelseorganens sjukdomar ligger något över genomsnittskostnaden per sjukfall. Dessa sjukskrivningar blir ofta långvariga, i genomsnitt ersätts 98 dagar, det vill säga sjukskrivningen blir ofta över tre månader lång. Däremot är det vanligare att denna typ av sjukdomar drabbar individer med lägre inkomster. Den genomsnittliga ersättningen per dag är 395 kronor vilket är lägre än genomsnittet för alla diagnoser. Rörelseorganens sjukdomar har drabbat var tredje sjukskriven vilket innebär att denna typ av sjukdomar står för mer än en tredjedel av samhällets kostnader för sjukpenning.

Tabell 2 Genomsnittlig total sjukpenning, kalenderdagsberäknad sjukpenning och ersatta dagar, för sjukskrivningar 15 dagar eller längre, per sjukskrivningsdiagnos (Kapitel)

Diagnoskapitel (I–XXI)	Medelvärde		
	Total sjukpenning kr/fall ^a	Kalenderdagsberäknad sjukpenning kr/dag ^b	Ersatta dagar netto ^c
I Infektioner	13 100	415	34
II Tumörer	60 300	439	139
III Sjukdomar i blod och blodbildande organ samt vissa rubbningar i immunsystemet	25 000	415	61
IV Sjukdomar i endokrina systemet och ämnesomsättningssjukdomar	37 500	423	95
V Psykiska sjukdomar	48 600	418	115
VI–VIII Sjukdomar i nervsystem och sinnesorgan	29 400	411	75
IX Cirkulationsorganens sjukdomar	45 800	440	105
X Andningsorganens sjukdomar	9 200	408	24
XI Matsmältningsorganens sjukdomar	17 100	422	43
XII Hudsjukdomar	31 900	405	82
XIII Rörelseorganens sjukdomar	37 800	395	98
XIV Sjukdomar i urin och könsorgan	11 300	413	28
XV Graviditetskomplikationer	19 700	423	48
XVI Vissa perinatale tillstånd	27 000	439	67
XVII Medfödda missbildningar	30 500	407	77
XVIII Symptom	23 100	414	55
XIX Skador och förgiftningar	26 400	428	63
XXI Faktorer av betydelse för hälsotillståndet, varav:	43 400	440	98
– Utbrändhet	57 200	465	119
Genomsnitt för alla diagnoser	32 700	412	81

^a Sjukpenning inom det första sjukskrivningsåret.

^b Maximal dagpenning var 598 kr år 1999 och 602 kr år 2000. Innevarande år är maxbeloppet 623 kr.

^c Ersatta dagar netto: partiellt ersatta dagar omräknade till hela dagar.

Vilka enskilda sjukdomar kostar mest?

Bland de enskilda sjukdomar som orsakar störst kostnader återfinns de allra flesta inom gruppen rörelseorganens sjukdomar och inom gruppen psykiska sjukdomar, se Tabell 3. Av de 25 kostsammaste sjukdomarna återfinns tretton inom gruppen rörelseorganens sjukdomar och sex återfinns inom de psykiska sjukdomarna (inberäknat utbrändhet). De 25 kostnadmässigt största sjukdomarna står för 57 procent av de totala sjukpenningkostnaderna.

Den enskilt största diagnosen är ryggvärk som står för nästan elva procent av de totala sjukpenningkostnaderna, se Tabell 3. Det beror framför allt på att denna åkomma är mycket vanlig. Ungefär tio procent av alla sjukskrivningar över 14 dagar beror på ryggvärk. Dessa sjukskrivningar pågår dock i genomsnitt tre månader vilket i sammanhanget är relativt kortvariga sjukskrivningar. De flesta andra sjukskrivningar som finns redovisade i Tabell 3 pågår avsevärt längre tid än tre månader. Den sjukdom som innebär längst sjukskrivning är förslitningssjukdomar i leder (M19-Andra artroser) som i genomsnitt pågår i över ett halvår. Andra sjukdomar som ger mycket långa sjukskrivningar är bröstcancer, höftledsartroser, kärlekskramp samt whiplash-skador och liknande. Också flera sjukdomar av psykisk art ger långvariga sjukskrivningar. Här kan särskilt nämnas ångestsyndrom och depressioner. Andra sjukdomar som enskilt står för en stor del av sjukpenningkostnaderna är depressiva episoder, stressreaktioner, myalgi (muskelvärk) m.m., ångestsyndrom, utbrändhet, diskbräck, disksjukdomar i halskotpelaren samt ledvärk m.m.

När det gäller ersättningens storlek per dag är den allra högst för individer sjukskrivna för hjärtinfarkt, 476 kronor per dag. Det innebär i praktiken att en stor majoritet av de som sjukskrivs för denna sjukdom har inkomster över 7,5 prisbasbelopp som utgör taket inom sjukförsäkringen. Också sjukskrivna för utbrändhet och kärlekskramp har höga inkomster relativt sett. Ett flertal av sjukdomarna som berör rörelseorganen drabbar i högre utsträckning individer med lägre sjukpenninggrundande inkomst. Ett tydligt exempel är myalgi m.m. där dagersättningen är 374 kronor i genomsnitt jämfört med 412 som är genomsnittet för alla sjukdomar.

De sjukdomar som genererar högst kostnad per sjukdomsfall är i nämnd ordning bröstcancer, andra artroser, höftledsartroser, kärlekskramp, diskbräck m.m., whiplash-skador m.m., recidiverande depressioner (återfall), ångestsyndrom, hjärtinfarkter, depressiva episoder samt utbrändhet. I den andra änden av skalan återfinns vi knäskadorna som i genomsnitt kostar 23 400 kronor i sjukpenning.

I sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att sjukdomar och sjukskrivningar inte är jämnt fördelade över olika grupper i samhället. Stora skillnader finns mellan kvinnor och män, mellan olika åldersgrupper, mellan olika yrkeskategorier och socioekonomiska grupper, för att nu nämna några relevanta förklaringsfaktorer. Det ligger dock inte inom ramen för denna rapport att belysa sådana skillnader eftersom syftet endast är att redovisa sjukpenningkostnaderna fördelade på olika sjukdomar. Tydligt är dock att generella insatser för att motverka långvarig sjukdom och sjukskrivning för bland annat cancer, förslitnings- och belast

ningsskador, hjärt- och kärlsjukdomar och sist men inte minst olika typer av psykiska besvär besparar samhället både mänskligt lidande och kostnader för sjukpenning och sjukvård.

Tabell 3 Andel av utbetald sjukpenning, genomsnittlig total sjukpenning, kalenderdagsberäknad sjukpenning och ersatta dagar, för sjukskrivningar 15 dagar eller längre, för de 25 sjukdomar som står för störst andel av kostnaderna.

Diagnos (Kapitel-Kod-Sjukdoms- benämning)	Andel av utbetald sjuk- penning %	Medelvärde		
		Total sjuk- penning kr/fall ^a	Kalenderdags- beräknad sjuk- penning kr/dag	Ersatta dagar netto ^b
XIII-M54-Ryggvärk	10,7	35 300	396	91
V-F32-Depressiv episod	6,8	55 200	418	129
V-F43-Stressreaktioner	5,7	37 200	435	84
XIII-M79-Myalgi m.m.	5,4	36 700	374	101
V-F41-Ångestsyndrom	4,0	59 500	405	144
XXI-Z73-Utbrändhet m.m.	2,9	55 200	464	116
XIII-M51-Diskbräck m.m.	2,2	65 500	443	148
XIII-M50-Disksjukdomar i halskotpelaren	2,0	44 300	388	111
XIII-M25-Ledvärk m.m.	1,9	34 900	390	93
V-F33-Recidiverande depressioner	1,5	62 000	418	141
XIII-M17-Knäartros	1,2	52 800	390	130
XIX-S13 -Whiplash-skador m.m.	1,2	64 000	407	156
XIII-M77-Inflammation i muskelfästen	1,2	28 400	394	72
XIII-M19-Andra artroser	1,1	70 400	390	183
XIII-M53-Andra ryggsjukdomar	1,1	50 200	390	128
IX-I20-Kärlkramp	0,9	65 200	453	158
IX-I21-Hjärtinfarkt	0,9	58 300	476	130
II-D05-Bröstcancer	0,8	70 900	383	177
XIII-M16-Höftledsartros	0,8	67 300	418	162
V-F10-Psykiska störningar p.g.a. alkoholmissbruk	0,8	45 200	427	108
XIII-M75-Sjukdom i skulderled	0,8	38 900	423	99
XIII-M84-Stressfrakturer m.m.	0,7	46 800	415	119
IV-E10-Insulinberoende diabetes	0,7	48 600	428	115
XIX-S83-Knäskador	0,7	23 400	438	53
XIII-M23-Andra knäsjukdomar	0,7	33 200	425	79
Summa	56,7	–	–	–
Genomsnitt för alla diagnoser	–	32 700	412	81

^a Sjukpenning inom det första sjukskrivningsåret.

^b Ersatta dagar netto: partiellt ersatta dagar omräknade till hela dagar.

Sammanfattning

Rörelseorganens sjukdomar och psykiska sjukdomar står totalt för 59 procent av sjukpenningkostnaderna. Sjukpenningkostnaderna var år 2001 uppskattningsvis 14,3 miljarder kronor för rörelseorganens sjukdomar, medan de psykiska sjukdomarna kostade omkring 8,4 miljarder i sjukpenning. Därefter kommer i storleksordning skador och förgiftningar som kostade 2,8 miljarder och cirkulationsorganens sjukdomar med 2,3 miljarder i sjukpenningkostnad. Utöver det faktum att sjukpenningkostnaderna ökar när ett stort antal individer drabbas av arbetsförmåga på grund av en sjukdom, är den främsta förklaringen till de höga sjukpenningkostnaderna för vissa typer av sjukdomar, att de innebär mycket långvariga sjukskrivningar. För vissa sjukdomar drivs sjukpenningkostnaderna också upp av att den sjukpenninggrundande inkomsten ligger över genomsnittet. Det gäller t.ex. den nya diagnosen utbrändhet samt hjärt- och kärlsjukdomarna.

Bland de enskilda sjukdomar som orsakar störst *totala sjukpenningkostnader* återfinns de allra flesta inom rörelseorganens sjukdomar och inom de psykiska sjukdomarna. Av de 25 kostsammaste sjukdomarna återfinns tretton inom gruppen rörelseorganens sjukdomar och sex återfinns inom de psykiska sjukdomarna (inberäknat utbrändhet). Den enskilt största diagnosen är ryggvärk som står för nästan elva procent av de totala sjukpenningkostnaderna vilket framför allt beror på att denna åkomma drabbar ett mycket stort antal människor. Andra sjukdomar som enskilt står för en stor del av sjukpenningkostnaderna är depressioner, stressreaktioner, myalgi (muskelvärk) m.m., ångestsyndrom, utbrändhet, diskbråck, disk-sjukdomar i halskotpelaren samt olika ledsjukdomar.

De sjukdomar som genererar högst kostnad *per sjukdomsfall* är i nämnd ordning bröstcancer, andra artroser, höftledsartroser, kärlkramp, diskbråck m.m., whiplash-skador m.m., recidiverande depressioner (återfall), ångestsyndrom, hjärtinfarkter, depressiva episoder samt utbrändhet. Av de enskilda sjukdomar som här redovisats så är kostnaden per fall lägst bland knäskadorna.

I sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att sjukdomar och sjukskrivningar inte är jämnt fördelade över olika grupper i samhället. Stora skillnader finns mellan kvinnor och män, mellan olika åldersgrupper, mellan olika yrkeskategorier och socioekonomiska grupper, för att nu nämna några relevanta förklaringsfaktorer bakom skillnader i arbetsohälsa. Det ligger dock inte inom ramen för denna rapport att belysa sådana skillnader eftersom syftet endast är att redovisa sjukpenningkostnaderna fördelade på olika sjukdomar. Tydligt är dock att generella insatser för att motverka långvarig sjukdom och sjukskrivning för bland annat cancer, förslitnings- och belastningsskador på rörelseorganen, hjärt- och kärlsjukdomar och sist men inte minst olika typer av psykiska besvär besparar samhället både mänskligt lidande och andra kostnader i samhället.

Bilaga I

Redovisning av datamaterial och beräkningar

Datamaterial

- Analysen avser sjukskrivningar påbörjade de två första veckorna i februari 1999 och 2000. Totalt omfattar det slumpmässiga urvalet 8 474 sjukskrivningar.
- Analysen avser sjukpenningärenden 15 dagar eller längre och ersättning inom det första sjukskrivningsåret.

Beräkningar

- Kalenderdagsberäknad sjukpenning = $(0.80 \cdot SGI) / 365$
där SGI (sjukpenninggrundande inkomst) är maximerad till 7,5 prisbasbelopp. Ersättningsnivån är 80 procent.
- Total sjukpenning = Kalenderdagsberäknad sjukpenning * Antalet ersatta dagar netto (partiella dagar omräknade till hela). Antalet ersatta sjukdagar är dagar ersatta inom sjukskrivningens första 365 dagar.

Medelvärden för Kalenderdagsberäknad sjukpenning, Total sjukpenning och Antalet ersatta dagar netto beräknas per sjukdomskapitel och per sjukdomsdiagnos enligt ICD-10 (Se *Klassifikation av sjukdomar och hälsoproblem 1997*. Systematisk förteckning. Svensk version av ICD-10. Socialstyrelsen).

Bilaga II

Konfidensintervall för skattningarna i Tabell 1 till Tabell 3

Tabell 4 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 1 (U=Undre värde och Ö=Övre värde)

Diagnoskapitel (I–XXI)	Andel av sjukskrivningarna %		Andel av utbetalad sjukpenning %		Uppskattad sjukpenningkostnad 2001 mkr	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö
I Infektioner	1,5	2,1	0,4	1,0	162	398
II Tumörer	2,0	2,7	3,3	5,4	1276	2054
III Sjukd. i blod och blodbildande organ samt vissa rubbningar i immunsystemet	0,2	0,5	0,1	0,5	34	176
IV Sjukd. i endokrina systemet och ämnesomsättningssjukd.	1,1	1,6	1,0	2,1	398	806
V Psykiska sjukdomar	13,9	15,4	18,1	25,1	6929	9617
VI–VIII Sjukdomar i nervsystem och sinnesorgan	4,0	4,9	3,0	4,9	1159	1891
IX Cirkulationsorganens sjukdomar	3,9	4,8	4,7	7,4	1793	2826
X Andningsorganens sjukdomar	9,9	11,2	2,2	3,7	848	1426
XI Matsmältningsorganens sjukdomar	3,5	4,4	1,5	2,7	566	1019
XII Hudsjukdomar	1,0	1,5	0,8	1,6	297	629
XIII Rörelseorganens sjukdomar	31,2	33,2	31,3	42,2	11996	16174
XIV Sjukdomar i urin och könsorganen	2,3	2,9	0,6	1,2	239	447
XV Graviditetskomplikationer	3,3	4,1	1,8	2,6	682	1016
XVI Vissa perinatale tillstånd	0,3	0,5	0,2	0,5	67	185
XVII Medfödda missbildningar	0,1	0,3	0,1	0,4	21	138
XVIII Symptom	3,2	4,0	1,8	3,3	687	1265
XIX Skador och förgiftningar	8,6	9,8	5,9	8,8	2271	3384
XXI Faktorer av betydelse för hälsotillståndet, varav:	2,9	3,4	3,1	5,2	1207	2006
– Utbrändhet	1,3	1,9	2,0	3,6	779	1377

**Tabell 5 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 2
(U=Undre värde och Ö=Övre värde)**

Diagnoskapitel (I–XXI)		Medelvärde					
		Total sjukpenning kr/fall		Kalenderdagsberäknad sjukpenning kr/dag		Ersatta dagar netto	
		U	Ö	U	Ö	U	Ö
I	Infektioner	8700	17500	398	432	22	46
II	Tumörer	52000	68600	421	456	121	157
III	Sjukd. i blod och blodbildande organ samt vissa rubbningar i immunsystemet	9500	40500	373	458	23	100
IV	Sjukd. i endokrina systemet och ämnesomsättningssjukd.	28200	46800	403	444	70	120
V	Psykiska sjukdomar	45500	51700	412	424	108	123
VI–VIII	Sjukdomar i nervsystem och sinnenorgan	25100	33600	398	424	65	86
IX	Cirkulationsorganens sjukdomar	40000	51600	428	452	92	118
X	Andningsorganens sjukdomar	7700	10700	401	415	20	28
XI	Matsmältningsorganens sjukdomar	13800	20400	410	434	35	51
XII	Hudsjukdomar	23300	40400	385	426	59	106
XIII	Rörelseorganens sjukdomar	35900	39600	390	399	93	102
XIV	Sjukdomar i urin och könsorganen	8900	13600	398	428	23	33
XV	Graviditetskomplikationer	17800	21700	411	435	43	52
XVI	Vissa perinatale tillstånd	16500	37500	397	480	38	96
XVII	Medfödda missbildningar	9700	51200	345	469	32	121
XVIII	Symptom	18400	27800	401	426	44	65
XIX	Skador och förgiftningar	23700	29000	421	436	57	69
XXI	Faktorer av betydelse för hälsotillståndet, varav:	36700	50000	426	454	82	114
	– Utbrändhet	46700	67700	446	484	96	143
Genomsnitt för alla diagnoser		31600	33700	410	415	78	83

**Tabell 6 Konfidensintervall (95%) för skattningarna i Tabell 3
(U=Undre värde och Ö=Övre värde)**

Diagnos (Kod)	Medelvärde							
	Andel av utbetald sjuk- penning %		Total sjukpenning kr/fall		Kalenderdags- beräknad sjukpenning kr/dag		Ersatta dagar netto	
	U	Ö	U	Ö	U	Ö	U	Ö
M54	8,6	12,6	32000	38600	389	404	82	99
F32	5,3	8,2	48800	61500	407	430	114	143
F43	4,4	6,9	32500	41900	425	445	74	94
M79	4,2	6,6	32100	41300	363	386	88	113
F41	3,0	5,0	50700	68400	389	420	123	164
Z73	2,1	3,7	45100	65200	446	482	93	139
M51	1,6	2,8	52800	78100	421	464	118	179
M50	1,4	2,7	34200	54400	370	405	87	134
M25	1,3	2,5	27200	42600	371	408	72	113
F33	1,0	2,0	46800	77300	392	444	109	174
M17	0,8	1,7	37500	68000	356	425	96	165
S13	0,8	1,6	47400	80700	373	441	118	195
M77	0,7	1,6	20100	36600	375	413	52	91
M19	0,7	1,6	50600	90200	353	427	131	234
M53	0,7	1,5	35200	65200	362	418	93	163
I20	0,6	1,3	48600	81900	411	495	116	200
I21	0,6	1,3	41100	75500	443	510	90	170
D05	0,5	1,2	49900	91900	340	426	132	222
M16	0,5	1,1	49500	85200	374	461	117	206
F10	0,5	1,1	31300	59100	403	452	74	142
M75	0,5	1,1	26100	51600	395	451	66	131
M84	0,4	1,1	30400	63200	380	450	80	157
E10	0,4	1,1	29800	67400	398	458	72	158
S83	0,5	1,0	17200	29700	416	459	39	67
M23	0,4	1,0	21300	45100	398	452	52	107

Följande RFV Redovisar har publicerats fr.o.m. år 2001

- 2001:1 Socialförsäkringar, jämställdhet och ekonomisk tillväxt
- 2001:2 Utveckling av närståendepenning under 1990-talet
- 2001:3 Vad får oss att arbeta fram till 65?
- 2001:4 Partiell sjukskrivning – förekomst och utfall
- 2001:5 Kvinnor, män och sjukfrånvaro, om könsskillnader i sjukskrivning, förtidspensionering och rehabilitering
- 2001:6 Tredje avstämningen av bostadsbidrag. Resultat av genomförda avstämningar av bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar
- 2001:7 Invandrades förtidspensioner under 1990-talet
- 2001:8 Trender och tendenser för bostadsbidrag bidragsåren 1997–1999
- 2001:9 Barn med vårdbidrag
- 2001:10 Ekonomiska drivkrafter eller selektion i sjukfrånvaron?
- 2001:11 Långtidssjukskrivna – diagnos, yrke, arbetsgivare och återgång i arbete

- 2002:1 Karakteristika hos personer som är sjukskrivna och arbetslösa
- 2002:2 Vad kostar olika sjukdomar?